

ІЛЮСТРАЦІЇ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ НАОЧНОСТІ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Староста В.І., ВасиLINEць Я.М.

Україна, м. Ужгород, Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський
національний університет»

Базовий компонент (Державний стандарт) дошкільної освіти (далі БКДО) містить кілька освітніх напрямів, серед яких і «Дитина в природному довкіллі». БКДО визначає природничо-екологічну компетентність як здатність дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності. В освітньому напрямі «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» має місце формування предметно-практичної, технологічної компетентності (здатність дитини реалізовувати творчі задуми з перетворення об'єктів довкілля з використанням різних матеріалів, що спираються на обізнаність із засобами та предметно-практичними діями, з допомогою дорослого чи самостійно у процесі виконання конструктивних, технічно-творчих завдань, завдань з моделювання), а також сенсорно-пізнавальної, логіко-математичної, дослідницької компетентності (здатність дитини використовувати власну сенсорну систему в процесі логіко-математичної і дослідницької діяльності). З нашого погляду, для реалізації зазначених завдань ілюстративність сучасних видань для дітей має надважливе значення, оскільки допомагає зробити книгу, казку, оповідання і т.п. зрозумілими, доступними та цікавими для малюків. А. Попова та М. Куратова [4] підкреслюють, що важливим засобом естетичного розвитку дошкільника є дитяча ілюстрована книга як синтез літературного тексту та ілюстрації. Книжкова ілюстрація, як і всі елементи художнього оформлення книги,

відноситься до сфери мистецтва. Ілюстрована книга являє собою особливий світ, де художня ілюстрація і літературний текст взаємопов'язані і взаємодіють у співдружності, допомагаючи юному читачеві сприймати книгу в комплексі, як багатоплановий твір мистецтва. Книжкова ілюстрація сприяє пізнанню дитиною навколишнього світу, природи і тваринного світу, людей і роду їх занять, є джерелом освоєння моральних цінностей та естетичних ідеалів [4, с. 200].

Згідно українського педагогічного словника С. Гончаренко, «Ілюстрації в підручнику – зображення, які пояснюють, тлумачать або доповнюють текст за допомогою наочних образів; один із найпоширеніших засобів застосування наочності в навчанні [2, с. 141]. Подібне тлумачення знаходимо в словнику української мови: «Ілюстрація – зображення в книжці або журналі, що пояснює, відтворює зміст тексту; малюнок» [6, с. 17].

Ілюстрація має багатовікову історію і зараз вона не менш популярна. Водночас, з появою цифрових книг у вільному доступі, ілюстрація стала менш затребуваною, оскільки люди вважають за краще завантажувати електронні варіанти книг, звичайно, без зображень (Г. Новік, П. Земцова, 2021) [3, с. 93]. Погоджуємось з думкою авторів Н. Сенчило-Татліліюглу, Т. Дячук, С. Литвинська [5, с. 209], якщо для «дорослого видання» книжкова ілюстрація та дизайн – це тільки додатковий засіб для розуміння до тексту, то дитяча книжка – це в першу чергу книжка для розглядання, де функція тексту – пояснювати образи. Як правило, перший книжковий досвід у віці від нуля до шести років – це не слово, а «картинка» (ілюстрація). Ілюстрації допомагають дитині розвивати відчуття кольору, форми, гармонії, ритму, пропорції тощо.

Таким чином, ілюстрації з самого раннього віку важливий засіб пізнання дитиною навколишнього світу. Дане повідомлення спрямоване на висвітлення результатів опитування вихователів закладів дошкільної освіти (далі ЗДО), аби оцінити ефективність ілюстрацій як засобу наочності у контексті формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку.

Розглянемо деякі отримані результати емпіричного дослідження, яке проводили на базі ЗДО Закарпатської та Львівської областей. Респондентів просили надати оцінку рівня ефективності ілюстрацій у контексті формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку за п'ятибальною шкалою від 1 (низький рівень) до 5 (високий рівень). До анонімного онлайн опитування в Google Forms долучили 48 вихователів ЗДО з використанням авторської анкети (В. Староста, 2023) [7]. Для математичного опрацювання всіх результатів використовували комп'ютерну програму IBM SPSS Statistics 23.

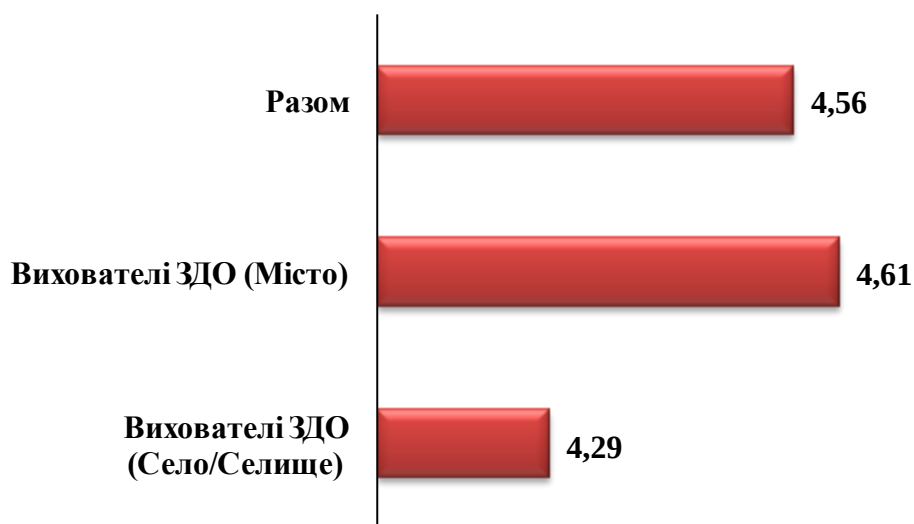

Рис. 1. Оцінювання вихователями ЗДО рівня ефективності ілюстрацій як засобу наочності у контексті формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку: п'ятибальна шкала від 1 (низький рівень) до 5 (високий рівень).

Таблиця 1

Результати розрахунку t-критерію для незалежних вибірок
за ознакою «місцезнаходження закладу освіти»

Незалежні вибірки	t	Df	Sig.	MD
Вихователі ЗДО (село/селище) – Вихователі ЗДО (місто)	-1,168	46	,249	-,324

Позначення: t – t -критерій; df – ступені вільності; Sig. – значущість (двостороння/2-tailed); MD – середня різниця/Mean Difference.

З нашого погляду, вихователі ЗДО переважно надають високу оцінку рівня ефективності використання ілюстрацій під час занять з дошкільниками (рис. 1), а саме: вихователі ЗДО в місті $M=4,61$; вихователі ЗДО в селі/селищі $M=4,29$ (M – середнє значення). У табл. 1 наведено розрахункові дані t -критерію ($p \leq 0,05$) для незалежних вибірок. Приймали нульову гіпотезу, згідно з якою розходження між вибірками може зумовлюватися випадковими причинами, тобто вибірки приблизно однакові за дослідженими рівнями ефективності. За ознакою «місцезнаходження закладу дошкільної освіти» спостерігаємо відсутність статистично значущих відмінностей ($p \leq 0,05$), тобто, погляди вихователів ЗДО є подібні.

Таким чином, згідно опитування вихователів ЗДО, ілюстрації є важливим засобом наочності у контексті формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку. Подальше дослідження буде спрямоване на збільшення обсягу вибірки, аби виявити та проаналізувати більш комплексно погляди респондентів щодо природничо-екологічної освіти дітей дошкільного віку.

Список літератури:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція та поради для організації освітнього процесу. URL: <https://ezavdnz.mcfr.ua/book?bid=37876>.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 374 с.
3. Новік Г.В., Зємцова П.О. Сучасна ілюстрація. Видавництво «А-ба-ба-га-ла-ма-га». Теорія та практика дизайну: зб. наук. праць. Київ: Національний авіаційний університет, 2021. Вип. 24. С. 88-96. DOI: 10.18372/2415-8151.24.16296. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/56494>.
4. Попова А.В., Куратова М.Г. Ілюстрація дитячої книги як засіб естетичного розвитку дошкільників. *Час мистецької освіти. Теорія і методика виховання художньо-обдарованої особистості у закладах мистецької освіти* : зб. ст. VII Всеукр. наук.-практ. конф., 17-18 жовт. 2019 р. : [у 2-х ч.] / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Харків: ХНПУ, 2019. Ч. 2. С. 197–203. URL: <http://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/3554>.

5. Сенчило-Татліліоглу Н., Дячук Т., Литвинська С. Від малюнка до інтерактивності: дитяча книга на початку ХХІ століття. *Мовознавство. Літературознавство. Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 50. С. 208-213.
6. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І.К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970-1980. Т. 4. URL: <http://ukrlit.org/slovnyk>.
7. Староста В.І. Погляди педагогів щодо природничо-екологічної освіти дітей дошкільного віку: зміст та апробація опитувальника. *Освіта та наука крізь виклики сьогодення: Матеріали Міжн. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 17-19.05.2023)*. Вип. 1(53)/2023. 6 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1cb7yg-aWSCPCn3aHQonF4ghVCJPLGUuI/view>.